

ПРЕРОДБЕНИКОТ ДИМИТРИЈА МИЛАДИНОВ

(200 години од неговото раѓање)

д-р Валентина Миронска-Христовска

*Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ – Скопје
Институт за македонска литература*

клучни зборови: Димитрија, Миладинов, Преродба, национално, прашања
key words: Dimitirija, Miladinov, revival, national, issues.

Почетокот на 19 век, како во европски така и во светски контекст, е одбележан со многубројни реформаторски имиња кои иницирале и извршиле крупни промени во однос на економскиот, општествениот, социјалниот и политичкиот поредок, а со тоа и на националниот и културниот развој на народите. Започнало формирањето на државите, озваничувањето на нациите, утврдувањето на националните обележја односно на националните идентитети.

Македонскиот 19 век е одбележан со многубројни имиња кои оставиле силен печат на натамошниот севкупен развој на македонскиот народ. Едно од водечките имиња на македонскиот 19 век е Димитрија Миладинов, чие име и по 200 години од неговото раѓање останува за века забележано и обврзувачко за македонскиот народ. Името Димитрија Миладинов во себе го апсорбирале античкото минато, се напојуваше од дејноста на браќата Кирил и Методиј и од словенската традиција, пламнуваше од богомилските идеи, од дамаскинарската традиција, се поклонуваше на Охридската архиепископија, се исполнуваше од љубовта кон македонскиот човек и сето тоа безрезервно му го подаруваше на македонскиот народ.

Дејноста на Димитрија Миладинов е повеќеслојна. Започнувајќи од учителската дејноста, преку покровителската улога над своите ученици и преку собирачката активност тој се внурнал во решавањето на најважните национални прашања во 19 век: афирмирањето на мајчиниот јазик, борбата против Цариградската патријаршија и обновата на Охридската архиепископија.

Учителувањето

Своите активности Димитрија ги започнал и ги поставил во просветителскиот град Охрид - бранителот на македонската: вера, писменост и национална преродба. Во 1848 година, Евтим Спространов во својата студија *По преродбата во градот Охрид* од 1896, бележи дека била фрлена првата

семка од страна на Димитрија Миладинов. Во градот на сесловенската писменост, Охрид, Димитрија Миладинов, како грчки учител, ги искажал „со тага во душата“ зборовите од кои потекла борбата против туѓиот грчки јазик: „Љубезни чеда! Јас ве учам на туѓ јазик, но неправедно е тоа учење. Одвај може да се најде друг народ подолан и понизок од нашиот! На ниедно друго место не се учи првото образование на туѓ јазик, туку се учи на својот мајчин и татков. ...“ (Спространовъ, 1896:1).

Овие зборови не биле патоказот само за борбата против грчкиот јазик односно против грцизирањето на македонскиот народ, туку воопшто тоа се зборовите од кои потекло севкупниот национален ангажман на Димитрија Миладинов. Ова се зборови кој не ги искажувал само пред своите учениците, туку тој ги говорел пред целиот народ, поради што како што забележал Спространов, поради таа негова смела постапка, тој бил протеран од Охрид.

Но, противниците како да му направиле услуга на македонскиот народ. Димитрија го започнал својот „скитнички учителски живот“ по разните градови на Македонија каде што „го сеел доброто и благотворно семе“ истакнал Спространов.

Веќе по десет години изникнале резултатите во Охрид и го дале првиот плод; на 10 октомври 1858 г. било отворено првото вечерно училиште во Охрид.¹ Во меморијата на своите ученици, Димитрија Миладинов е запомнат како добронамерен, срдечен, добродушен учител кој безрезервно го пренесувал своето знаење. Негови ученици биле Прличев, Шапкарев, А. Јосифчев, К. Мишајков, П. Зографски и многу други идни видни македонски дејци. За него Григор Прличев во својата *Автобиографија* наведува дека со доаѓањето на Димитрија Миладинов започнале да ја изучуваат аритметиката и италијанскиот јазик (Прличев, 1995:34).

За наставната метода на Димитрија Миладинов бележито е и што тој во наставата започнал да ја раскажува историјата, народните преданија и песни бидејќи сметал дека преку самопознавањето и тоа преку сопственото творештво, народот најдобро ќе се запознаел со своето минато, со подвизите на своите прадедовци, со народниот духот, битот и верата, бидејќи тоа бил нај-

¹ Тоа се случило благодарејќи на двајца сиромашни и прости самарци од маалото Месокастро, Ѓоше и Никола Мустреви. Иницијативата за овој обврзувачки настан потекнала од Зографскиот манастир во Света Гора, од Партениј Зографски, кој за време на неговиот престој во манастирот Св. Јован Бигорски, заедно со отец Андон го повикале Ѓоше Мустрев. Така, во овој манастир во кој никогаш не бил кажан грчки збор, биле удрени темелите на првото народно училиште во Охрид. За целосна реализација на *палењето на првата искра за народното чувство во срцата на своите сограѓани* (Sprostranovq, 1896: 3), Ѓоше, заедно со Партениј Зографски заминал за Света Гора, од каде што се вратил со два-три товари книги. Во неговата куќа било отворено тајното училиште, а првиот учител бил неговиот син, Никола кој тајно се школувал во Зографскиот манастир. Тајноста била придружен елемент на преродбата. Воспитаниците, на возраст од 20 до 30 години (ученици, калфи, мајстори, попови) дење ги посетувале грчките училишта, а ноќе доаѓале во домот на Мустреви, кои пак дење биле самарци, а ноќе просветители. Но, како што и Исус Христос бил предаден од својот најблизок ученик, така и тајноста на народното училиште била предадена од роднокрајните гркомани, односно од клеветниците, како што ги нарекол Спространов. На 17 октомври 1859 г., „вечерта по два часот по турски“, училиштето било затворено, но искрата која ја фрлило, не угаснала. Таа тлеела во срцата на учениците и на народот и чекала друг погоден момент за да избувне и да се распали во пламен и оган (1896: 4).

добриот начин да се распламтело националното чувство односно националната свест. Овој свој приод Миладинов го сугерирал и на другите учители широм Македонија. Воедно тој се грижел и за снабдувањето на училиштата со учебници и други училишни помагала, барал начини за обезбедување стипендии за школување на младите во странство, иницирал идеи за отворање печатници и дистрибуција на весници за што сведочи и соработката со Држиловичи, кој во склоп на печатницата во Солун отворил и книжарница. Влијанието на Димитрија врз браќата Држилович било големо, па покрај соработката во Солун, тој соработувал и околу активностите во Кукуш (како и со Нако Станишев и другите првенци).

Покровител на учениците

Големи биле заложбите на Димитрија Миладинов за испраќање на млади деца на школување во Цариград (Коста Наумов Дебранин) и во Русија (Константин Миладинов, Рајко Жинзифов, Никола Деливанов, Георги Стаменов, Андреј Стојанов) за што сведоштво наоѓаме во записите од неговите ученици како и во неговата кореспонденција. Некои пак оваа негова просветителска иницијатива ја толкувале погрешно и поради тоа го наклеветиле кај властите. Миладинов не се плашел од непријателите, како што бележи Спространов, туку напротив, пожртвувано и херојски си ја вршел својата работа. Евтим забележал дека најдобар биограф на Д. Миладинов би бил Андроник Јосифчев – 90-годишен старец, негов ученик, другар-учител, кого Спространов го поканил да напише нешто, за да не не лишел од важните настани што тој ги знаел.

Димитрија Миладинов со радост пишувал за успехот на своите ученици, особено не ја криел радоста кога успевал да испрати млади луѓе на школување во Русија како што е во писмото до К. А. Робев од 28 јуни 1858, Кукуш, во кое станува станува збор за испраќање студенти во Русија при што Д. Миладинов истакнал дека од Тракија заминале 6 млади, од Мизија 6, а од Македонија само осум поради по-големото незнаење и (духовната) темнина (Трајков, 1964:62). Неговата радост била уште поголема кога младите ученици требале да се вратат па со уште поголема восхитеност ги дочекувал: „А брат ми од Москва ми пишува дека на пролет решиле [!] да дојдат во Кукуш сите чеда *македонски* кои се со добар успех на часовите и на моралноста“ (Истото, 95).

Публицистичка активност

Во литературното наследство на Димитрија Миладинов евидентирани се неколку публицистички трудови во в. „Цареградски вестник“ (27 февруарија 1860, бр. 472; истото; 2 априлија 1860, бр. 477 и 7 маија 1860, бр. 482) за кои не информира Ванчо Тушевски кој бележи дека биле напишани на струшко-охридскиот дијалект и дека во првите две пишувал за појавата на словенското училиште, за небрежноста кон Климентовиот лик, за службите на славјански јазик во црквите, а во преостанатите две пишувал против фанариотската патријаршија, поточно, во едното за злоделата на фанариотскиот владика Дионисиј во Охрид, а во вториот за најизострените настани околу доаѓањето на грчкиот владика Мелетиј (Тушевски, 2003:42-48).

Кај Иван Хацов го сретнуваме податокот дека Д. Миладинов бил дописник на „Цареградски весник“ и на „Дунавски лебед“ и дека сите дописки му биле од Струга и Охрид, кои имале смисла на оружје во започнатата народна борба (Хаджовъ, 1944:162-164).

Во овој дел ќе ги споменеме и трите слова, „првите две слова се надгробни и се пишувани во 1830 и 1833 година. Тоа бил периодот кога Димитрија не го познавал словенското писмо, па од таа причина словата ги превел на охридско-струшки народен говор и ги напишал со грчки ортографски систем“ (Велев, 2001:69). Третото слово било подготвено во 1860 г. додека учителувал во Струга, по повод крајот на учебната година. Ова е истакнато од Димитар Матов во неговата кратка биографска белешка за Прличев, на страна 166, во втората фуснота, во која стои: „Кај еден роднина на Миладиновци јас видов со своите очи молитва и слово, напишани од Миладинов на струшки говор, со грчки букви“. Во овој контекст ќе го истакнеме и она што Матов го заблежал при опишувањето на Прличевата борба против грцизмот, при што истакнал дека таа се одвивала на почва која „до еден степен била подготвена од Миладинов“ (Матовъ, 1895:160).

Бележита е и презентацијата на *Молитвеникот* на Д. Миладинов, од 1 јануари 1841 напишан на струшки народен говор, со кој поопширно не запознава Илија Велев во студијата *Молитвеникот на Димитрија Миладинов*.

Афирматор на мајчиниот збор

За Димитрија Миладинов особено била значајна употребата и афирмацијата на мајчинот јазик. За неговата љубов и грижа кон родниот говор Е. Спространов во написот „Материјали за биографијата на браќата Миладиновци“, напишан по повод 50 години од нивната смрт забележал: „Д. Миладинов пишува на чист охридски дијалект со мали примеси од современите литературни зборови и изрази. Речта му е возбудлива, мислите му течат слободно“ (Спространовъ, 1912:17-30).

Неговата грижа кон мајчинот јазик се потврдува и од неговата иницијатива да напише граматика, потоа од запишувањето на народните умотворби, од неговите секојдневни предавање и пишувања на лекции на мајчин јазик чиј призвук нè го пренесувал само во училиштата туку и во црквите. Тој решително застанал против употребата на грчкиот јазик во училиштата и црквите и со тоа тој активно учествувал и во националното разбранување на македонскиот народ, во трасирањето на неговиот од по просветителско-преродбенски пат, во неговата борбата за самостојна македонска црква, односно за обнова на Охридската архиепископија. *Почетокот на суштинската јавна борба за народни права*, истакнал Спространов, се случил во Охрид на 25 декември, денот на Христовото раѓање. На овој голем христијански празник во 1859 г., умрел охридскиот митрополит Јоаники и охриѓани веднаш испратиле известување до Патријаршијата во кое барале за архиереј да биде назначен Авксентиј Велешки или Иларион Макариополски, а по совет на Д. Миладинов, или Антим Видински. Од другата страна пристигнала веста за назначувањето на Мелетиј за охридскиот архиерејски престол и со тоа охриѓани ја започнале уште поостро борбата против Патријаршијата, која и покрај злоделата на Мелетиј, со помош на една мала група богати граѓани, охриѓани ја воделе 15 години. Започнатото со Мустревето училиште продолжило. Таа идеја блескала

и од проповедите на „даскал Митре Миладинов“ кој секојдневно им проповедал на граѓаните да го отфрлат грчкиот јазик од училиштата, да се откажат од Патријаршијата и да се борат за самостојна црква. Тоа се случувало по неговото враќање од обиколката што ја направил по Македонија со својот брат Наум Миладинов, при која браќата Миладиновци купувале стари книги и ракописи, собирале пари и учеле. Неговата цел била да агитира, да проповеда, да го поттикнува народот и да *ора и да сее добри семки и мисли* (Спространовъ, 1896:8).

Димитрија Миладинов како во Охрид така и во Кукуш практикувал некои делови од богослужбите во црква да се кажуваат и читаат на народен јазик, поради што од црквите се почесто се слушале „свештениците ... да велат евангелието на македонско-бугарски, учениците да читаат негде-годе апостол преведен од грчки на македонски“ (Хаджовъ, 1944:27).

Преродбенско-националната активност

Значајна е улогата на Д. Миладинов што ја одиграл и во Кукушката епархија. Кон средината на 19 век, Кукуш бил развиен трговски град и во него било разбранувано црковно-просветното движење против грцизмот кое бил распламено и од омразата кон тогашниот владика Мелетиј (назначен 1848) и кој вршел терор врз населението. Во борбата за сочувување на сопствениот идентитет, на словенската традиција и во определбата цврсто да се застане против Патријаршијата излезот и спасот кукушани го гледала во ликот и делото на Димитрија Миладинов. Градските првенци го поканиле Д. Миладинов својата просветителско-преродбенска дејност да ја извршува во Кукуш, па во периодот од 1857-1859 година, Димитрија заедно со својот ученик-помошник Рајко Жинзифов ја извршувал својата просветно национална мисија меѓу нив. Но и покрај силно разбудениот словенски дух и борбата против грцизмот, католичката мисија ја продолжувала својата активност. Во Солун во 1858 година било отворено католичко училиште и идејата за унија со Римокатоличката црква започнала да добива пошироки димензии. Руската дипломатија започнала да стравува од оваа идеја, па во 1858 година ги испратила претставниците на Московскиот словенски комитет, Рачински и Јужаков, кои за поуспешно влијание врз кукушкото население, со себе ја донеле брошурата на Флеров *Православните црковни братства во Југозападна Русија*, преведена на струшки дијалект и подготвена со предговор од страна на Константин Миладинов. Притоа Рачински и Јужаков во исполнувањето на мисијата биле поддржани од Димитрија Миладинов.

Продолжувач на дамаскинарската традиција

Димитрија Миладинов може да го вброиме и во следбениците на дамаскинарската традиција, бидејќи дамаскинарскиот призивок многу силно се чувствувал во многубројните слова и беседи, кои секојдневно биле наизуст кажувани од просветителите, првенствено учителите, во училиштата или во црквите, кои служеле за будење и бодрење на македонската национална свест. Во фондот на Шапкарев во БАН, се наоѓа тетратка од 96 листа, со надгробни и поучителни слова на Д. Миладинов, Г. Попов, Г. Јоанов и Ј. Стрезов, произнесени во Охрид (1830-1849) (Шапкарев, ф. 15, л.96).

Собирачката активност

Можноста да го актуелизира јазичното прашање односно да го афирмира македонскиот јазик Д. Миладинов ја искористил и преку собирањето на народните умотворби. Во македонскиот просветителски период собирањето народни умотворби била секојдневна активност не само на собирачите, туку условно кажано и на македонскиот народ. Меѓу првите кој бил свесен за значењето и улогата на собирањето на народните умотворби бил Д. Миладинов. Ова го истакнал и Марко Цепенков во својата *Автобиографија*, кој не бил единствениот кој тргнал по неговите стапки.

Воедно ќе истакнеме дека Димитрија Миладинов во народното богатство не гледал само преносник и заштитиник на нашето културното наследство туку во него ја гледал искрата на народното будење, во кое била пренесена љубовта кон татковината и кон јунаштвото особено преку ајдучките и јуначките песни. По неговите стапки тргнале многумина, и тоа не само неговите директни ученици, туку и други преродбеници од 19 век: Кузман Шапкарев, Панајот Гиноски, Васил Икономов, Евтим Спространов, браќата Костенцеви, Ј. Х. К. Џинот, Партениј Зографски, Ѓорѓија Пулевски итн.

Бележито е што оваа иницијатива потоа Димитрија, а и другите собирачи на народни умотворби, ги насочувала и во други повозвишени насоки: собраниот материјал да се објави, да се популаризира меѓу населението и да се афирмира меѓу другите народи. Од собраниот материјал, од јазичното богатство што го имале пред себе собирачите навлегувале и во друга иницијатива - оформување на македонски литературен јазик и негово проучување врз научна основа, од што произлегле студии како од Д. Миладинов, П. Зографски, Е. Спространов, Т. Китанчев, Д. Матов, Д. Мирчев, К. Шапкарев и многу други.

Димитрија Миладинов бил „Примерот и духовниот водич на македонската книжевност во 19 век“, браќата Миладиновци се „легенда и стварност“ истакнува Горан Калогера, како што и ја насловил книгата посветена на браќата Миладиновци.

Додека за Зборникот на браќата Миладиновци, за таа „утринска песна на македонската преродба“ и за таа „света книга за секој Македонец“, како што милуваше да го нарече Гане Тодоровски, скоро да нема научник во македонската наука кој не се произнел за неговото значење и неговата возвишеност.

Љубовта кон старото и средновековното наследство

Кај Димитрија Миладинов ја бележиме и научната активност преку собирањето на стари ракописи. Иван Хаџов не известува дека Д. Миладинов при посетата на Белград на музејот му подарил еден стар ракопис во кој се зборувало за независната Охридска патријаршија-архиепископија (Хаджовъ, 1944:34).

Интересот кон старите културни споменици евидентиран е и во *Преписката* на браќата Миладиновци. Во писмото од Д. Миладинов, Охрид, испратено до Виктор Ив. Григорович, Виена, од 25 февруари 1846 г., Димитрија известува дека собирал народни песни, дека со селаните од Главиница барале камени натписи и дека работел на граматика (Трайков, 1964:15).

Всушност *Преписката* на браќата Миладиновци ни дава можност да ја согледаме нивната повеќенасочна дејност: борбата против грчкото духовенство, против фанариотите, против Цариградската патријаршија, против грчката пропаганда, собирачката активност, учителската дејност, оспособувањето на идните интелектуалци овозможувајќи им посолодно образование, заживување и негување на нашиот стар, изворен јазик, дипломатската работа итн, итн.

Дипломатските активности преку актуелизирањето на македонското културното наследство

Грција по ослободувањето ги засилила своите пропаганди, не само во Македонија, туку и во меѓународната дипломатија. Поради тоа Димитрија Миладинов бил свртен кон словенството, а главниот непријател кој го попречувал развојот на словенскиот напредок било грчкото духовенство, „интригантска машина против словенскиот јазик“, за што бележи во писмото до Александар Егзарх, од 20 август 1853, Битола (Трайков, 1964:19).

За Д. Миладинов поројот од грчкиот јазик бил незадржлив, многумина се школувале во Атина па според него со прифаќањето на грчкиот јазик тие започнувале да ги менуваат обичаите, чувствата па и народноста. Спасот од таквата неволја го гледал во словенството. Во писмото до првенците во Кукуш од 24 октомври 1857, Струга, Д. Миладинов забележал: „Јас скокам од радост, кога го гледам вашиот стремеж и љубов кон нашиот мајчин јазик, и посебно за тоа, дека многумина од младите и свештениците се решиле вредно, да го учат словенскиот јазик, така што после неколку месеци би можеле да ја слушаат божествената служба на стариот наш прадедов јазик. Погрешно гледаат на вас Грците. Имате словенски гради и покажувајте ги. ... нашиот *славјано-пелазгически јазик*, еден од најдревните и богати јазици, како го нарекуваат *варварски*. ... Вие први во Источна Македонија започнувате да го изучувате нашиот прадедов јазик, вие први ќе го обесмртите во словенската историја во својата татковина...“ (Исто, 39).

Дека Д. Миладинов го актуелизирал македонското прашање сведоштво наоѓаме и во писмото до П. Севастијанов од 14 јуни 1858, Кукуш, во кое всушност се согледува напорот на Димитрија да ја запознае руската научна мисла со македонското културно наследство. Тој во писмото забележал дека му испратил пергаментни преписи, икона на евангелистот Марко, хартиени листови, ракописни споменици на хартија, монети, и дека ќе му испрати евангелија, псалтири и други црковни книги, а не историски, пишувани на пергамент и хартија, околу 15. Воедно наведува дека на А. Ф. Гилфердинг и на Белградското книжевно друштво им испратил разни натписи, а на О. Ошмов му испратил патеводител на Македонија, со описи на градови, планини, села (Исто, 49). Во следното писмо до П. Севастијанов, 21 јуни 1858, а на кое му претходо дело одговор од 17 јуни, во кое Севастијанов му напишал дека откако ќе се врател во Петроград, ќе дејствувал за помош на кукушани, Д. Миладинов забележал: „... Месните жители се со безгранично признание, затоа ви го запишаа вашето име во црковниот и училишниот кондак за да се памети... Благодарноста кон Вашето човекољубие останува доживотно во Македонија“ (Исто, 53-54). Во ова поопширно писмо бележит е и податокот дека испратил и отпечаток на хартија на кој имало натпис со две македонски имиња (Исто, 49). Во

писмото до П. Севастијанов од 2 август 1858, Кукуш, забележал дека „Мојот покровител и на брат ми и на цела Македонија, почитуваниот П. С[евастијанов], кој во иднина ќе биде наречен и Македонски, ако сака, нека ми нареди да испраќам од тука уште монети....“. Во продолжение известува дека на Ошмов му испратил подробен опис за Македонија, дека на брат му испратил песни од Охрид, Струга, Костур, Битола, Велес и Кукуш, описи на разни обреди, приказни, гатанки и пословици, сите македонобугарски, остатоци од претрпениот бродолом на нашиот мајчин јазик (Исто, 69).

Значи во повеќето известувања или благодарности тој бележи дека тоа што го испраќал се однесувало само за Македонија. Во тој период дел од руската наука ја согледала различноста меѓу македонскиот и бугарскиот народ, територија и идентитет. За нејзиниот интерес, за Македонија и македонското прашање, може да посведочи и писмото од редакцијата на руското списание во кое се вели дека од почетокот на 1859 година во Москва ќе започнело излегувањето на периодичното списание, чија цел ќе била „да се запознаат Русите со Вашата татковина“ (Исто, 80). Поради тоа тие барале соработници кои ќе испраќале трудови за политичкиот, духовниот и семејниот живот и дека нивното издание ќе послужело како посредник меѓу Словените од јужните страни и Москва, поради што Д. Миладинов, како и многумина до еден извесен период, помош во борбата против грчката пропаганда, против фанариотите, а и против Османлиската имерија гледале во Русија.

Пораки

И после низа години, векови, и после низа истражувања и текстови пред нас сеуште стои долгот да го проучуваме животниот и творечкиот пат на Димитрија Миладинов, да ги дообјаснуваме неговите потфати бидејќи на тоа укажуваат и пораките на неговите соековци.

Петар Драганов истакнал: „Најглавниот фактор кон засиленото распространување на славјанските зборови во Македонија и притоа на мошне силната и широка основа служи на преродбата на македонското славјанство и изучувањето на македонскиот јазик во просветните установи. Таткото на таквата преродба, без сомнение, треба да се смета високообразованиот знаменит македонски деец Димитрија Миладинов“ (Тодоровски, 1985:25);

И. Вазов во песната „Браќа Миладинови“, напишана по повод 25-годишнината од смртта на „познатите македонски патриоти б. Миладинови“ повикувал да: „*Пејте ми убави македонски дечи / ... / Летајте, ечете, песни македонски / ... / Дивиот Крали-Марко! Сесловенска слава, ... / Роланд македонски... / ... / Пејте ги при Струга, град убав и стар, / Каде се родија двајцата Миладиновци / На Македонија двата верни сина / ... / Направија да екнат химни јасни Богу / На јазик погребан од векови многу / ...*“ (подвлеченото м.б.) (Вазов, 1887:1).

Литература:

Братя Миладинови Преписка издирил, коментирал и редактирал Трајков, Н: (1964), БАН, Софија.
Велев, Илија: (2001), *Молитвеникот на Димитрија Миладинов*, Гласник, сепарат, ИНИ, Скопје.

Kalogjera, Goran: (2001), *Braća Miladinovi legenda i zbilja*, HFD, Rijeka.

Матовъ, Димитар: (1895), „Гр. С. Пърличевъ“, *Български Пръгледъ*, год. II, кн. IV-V, фев-март, София.

Прличев, Григор: (1995), *Автобиографија*, Детска радост, Скопје.

Спространовъ, Евтим: (1896), *По възражданьето въ градъ Охридъ*, Отделенъ отпечатъкъ отъ *Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина*, кн. XIII, София.

Спространовъ, Евтим: (1912), *Училищенъ пръгледъ*, год. XVII, кн. 1, София.

Тодоровски, Гане: (1985), *Македонската правослоина*, Мисла, Скопје.

Тушевски, Ванчо: (2003), „Публицистиката на Димитрија Миладинов“, *Спектар*, год. 21, бр. 41-42, ИМЛ, Скопје.

Хаджовъ, Иванъ: (1944), *Братя Димитъръ и Константинъ Миладинови*, София.

Шапкарев, Кузман, БАН, Ф. 15, ар. ед. 71, л. 96.

БИА, (1887), Ф. 100, Вазов, И., „Братия Миладинови“, „Македонский гласъ“, бр. 35.

REVIVAL DIMITRIJA MILADINOV

(200 years after his birth)

Valentina Mironska - Hristovska

(Summary)

One of the leading figures in the Macedonian 19-th century is Dimitrija Miladinov, whose name remains for ever observed and binding to the Macedonian people. The activity of Dimitirija Miladinov is multifaceted. From teacher activity, through his patron role over his students and collecting of folk works, publishing segment, national revival and diplomatic activities, updating the Macedonian cultural heritage, as well as continuing a damascenes tradition he was dives in solving of the most important national issues in the 19th century: the affirmation of the Macedonian language, the fight against the Ecumenical Patriarchate, the renewal of Archiepiscopacy of Ohrid, the fight for the human rights, putting them under common denominator storage of Macedonia identity.